

Др. Џек Расмус

Бизнис-модел „Амазона“ и гашење радних места

Пре неколико недеља једна од ударних вести била је она о рекордним зарадама власника „Амазона“ Џефа Безоса и чланова његовог Управног одбора. Тренутна вредност „Амазона“ је 1000 милијарди долара, а Безосово лично богатство 165 милијарди. Ово се у доброј мери дугује расту цена акција компаније које инвеститори из САД и света убрзано купују.

Огромне количине новца које притичу у „Амазон“, „Гугл“ и „Епл“ резултат су огромних зарада које инвеститори остварују последњих година. Рачуна се да је у периоду 2011-2017 пет стотина највећих корпорација инкасирао око 7000 милијарди долара! Само ове године оне ће, захваљујући Трамповој политици ослобађања од пореза, зарадити готово дупло више (49 одсто профита остварено је захваљујући управо тим мерама. У области телефоније зарада од пореских олакшица чини 152 одсто профита!). Највећи део профита одлази у куповину акција, чија вредност онда непрекидно расте. Многи инвеститори се опредељују управо за сектор информативних технологија (ИТ).

Да би оправдали „вулгарну“ политику државне помоћи (субвенционисање) корпоративне Америке, преседник, Влада и Конгрес (Парламент) прибегавају спиновању које јавност треба да убеди да ће велики део профита отићи у отварање нових радних места и раст плата. Чињеница је, међутим, да се то догађа само одређеном броју запослених и само у одређеним секторима (информативне технологије (ИТ) и здравство на.пр.), док зараде 133 од 165 милиона радника стагнирају или падају. Прича о новим радним местима и већим платама показује се као мит.

Е-трговина

Следећи мит је онај о „Амазону“ као фирми која отвара највећи број нових радних места. Шта, међутим, показује анализа његовог пословања у протеклих неколико година и шта од њега можемо очекивати у следећој

деценији? Колико је стварно радних места отворио, а колико затворио? Који је истински нето-резултат?

Јавна је тајна да је бизнис-модел који примењује „Амазон“ уништио десетине, ако не и стотине хиљада радних места у секторима као што су продаја књига (и у случају малих књижара, и у случају великих трговинских ланаца), техничке робе и играчака. Последњих година све више страдају и трговински ланци који продају робу на мало, који суочени са конкуренцијом „Амазона“ убрзо затварају своје продавнице. „Сиерс“ и сличне фирме које се баве продајом кућних апарата вероватно неће преживети следећу рецесију (која се очекује врло скоро). Иако за све није крив само „Амазон“, чини се да ће он бити она „задња сламка која ће камили сломити кичму“.

Али „Амазон“ није уништавао радна места само непосредно, тако што би одређене фирме просто избацивао из посла – он је то чинио и посредно. Дobar пример су „Волмарт“ и „Макис“ који су под његовим утицајем и сами увели продају преко Интернета (Е-трговину). То је довело до затварања стотина њихових продавница „од цигле и малтера“ широм САД и гашења десетина хиљада радних места.

То „терање“ на Е-трговину иде и у другим правцима, па многи ланци који се баве продајом хране такође журе да је уведу. Продаја он-лајн довешће до додатног гашења радних места у локалним бакалницама које ће или морати да престану са продајом онога што се лако продаје електронским путем, или да ставе катанац на врата.

Потпуно је нетачна и прича о томе да се радна места која се затварају у великим и малим радњама и трговинским ланцима, надокнађују новим местима у самом „Амазону“. Стално слушамо о његовим плановима да отвори нове тржне центре у САД и иностранству и запосли пуно људи. Градови широм САД просто се утркују у жељи да то буде управо код њих, нудећи велике субвенције и ослобађање од пореза. Пошто ће услед доласка „Амазона“ многе мале продавнице у врло кратком року ипак бити затворене, градња тржних центара је само наизглед хуманија од затварања радних места ширењем Е-трговине.

Роботи у тржним центрима

Представници „Амазона“ посебно избегавају да говоре о пилот-пројектима у сопственим тржним центрима, чија је суштина увођење робота способних да наручују, складиште, подижу и испоручују робу. Ту се такође

може рачунати са гашењем хиљада радних места. За разлику од радника, работи ће моћи да раде 24 сата дневно и 7 дана у недељи, неће им бити потребне паузе, нити ће ићи на боловања – и што је најважније, неће желети да оснивају синдикате и траже веће плате. Из овога произилази да ће увођењем аутоматизације новоотворена радна места у тржним центрима кроз 5 до 10 година углавном бити угашена – с тим да ће у џеповима власника компаније остати уплаћене субвенције и добит остварена ослобађањем од пореза. Трошкови производње ће се драматично смањити, а профитабилност порасти, што ће довести до нових улагања и додатног повећања вредности фирме (и личног богатства Џ. Безоса).

Дронови

Главни удар на радна места неће, међутим, доћи због увођења работа у сопственим тржним центрима. „Амазон“ није само трговачка фирма, него је активан и у области електронике. Управо ту ће се његово деловање показати најпогубнијим. Он је предводник у развијању технологије дрона и планира да до краја следеће деценије већину својих производа доставља на тај начин. То ће натерати највеће компаније које се баве доставом пошиљки (УПС, Федекс и Пошту САД) да се такође окрену дронама. Опашће употреба камионског превоза и многи из милионске армије возача (колико их је тренутно у САД) сигурно ће изгубити посао.

Вештачка интелигенција - робот „Алекса“

Све до сада речено бледи пред опасносима које доноси надлазећи талас вештачке интелигенције (енглески, АИ) коју „Амазон“ увелико унапређује и промовише. Отелотворење његових напора је „Алекса“, интелигентни робот (или „кућепазитељ“, како га неко називају). „Алекса“ је хардверски производ, али је у њему инсталирана софтверска интелигенција. За сада он (као и други слични производи „Епла“ и „Гугла“) одговара на одређене једноставне команде корисника: „наручи то и то“ (од „Амазона“, наравно!), „искључи светла“, „намести кућни термостат на ту и ту температуру“ и сл. Али „Алекса“ ће бити све паметнији и научиће да извршава наредбе пре него што буду издате. Моћи ће и да поучава самог себе.

У основи „Алекса“ је само софтвер уграђен у хардверску направу, који користи унапређене технике прикупљања и обраде статистичких података, да би затим на основу њих доносио одлуке. Што је више захтева корисника, више прикупљених и обрађених података, и више донетих одлука – то он постаје паметнији. Софтвер једноставно „учи“ уз помоћ АЛ техника званих „језичко процесуирање“ и „дубинско учење“.

Временом он почиње да доноси одлуке које су боље од оних које би донео човек, мада се ту не ради о свакој врсти одлуке: ту не спадају оне које су сложене и захтевају креативност, такве одлуке су још увек привилегија човека (додуше само оне мањине високо образованих и обучених, једино способних да одлучује у таквим случајевима). Међутим, једноставне одлуке које доноси и спроводи већина радника, у будућности ће све више доносити роботи покретани софтверским програмима. Тада ће доћи до затварања великог броја радних места – и све то догодиће се много брже него што мислимо. Глави удар кренуће око 2020. да би током читаве деценије процес роботизације добијао на убрзању. Око 2030. њиме ће у одређеној мери бити захваћена бар половина предузећа.

АЛ ће довести до отварања нових радних места, али „у врховима“ привреде, где се траже врхунска знања и разне врсте „аналитике“. Међутим, тамо где нема доношења сложених одлука, многа радна места и читаве професије биће уништени, пре свега у области трговине на мало, угоститељства и базних услуга свих врста, али и у производњи.

Ове области су већ доста погођене отварањем несигурних (атипичних) радних места (на одређено време, на позив и сл). Њих је у САД већ неколико десетина милиона, чему треба додати и десетине милиона у Европи, Јапану и Азији. Проблем је што ће милиони ових деградираних послова, где су плате ниске, а привилегија скоро да и нема, бити током следеће деценије сасвим угашени напретком роботике.

Налет интелегентних робота учиниће сувишним готово све представнике производних и услужних фирми (много кол-центара је већ затворено, ускоро ће бити затварани и они где је потребно да запослени имају више техничког знања). Слично ће бити и са рецепционерима, продавцима карата, трговцима на мало, благајницима, радницима у индустрији брзе хране, па и мајсторима-механичарима (роботи ће умети да сами себе одржавају и поправљају). Под удар ће доћи и ауто-индустрија где ће све чешћи бити модели аутомобила и камиона који сами себе одржавају и поправљају. И „разумне“ гуме биће у стању да саме себе пумпају и

поправљају, филтери ће сами себе чистити. „Алексе“ ће све брже напредовати и превазилазити домен кућних робота – они ће улазити у сложене бизнис-операције и са посла избацити запослене у банкама и осигуравајућим друштвима, трговини некретнинама, рачуноводствима и маркетингу. Наставници ће бити одвојени од своје професије и претворени у надзорнике интелегентних хардверских и софтверских машина програмираних да држе стандардизована предавања из великог броја предмета. Факултетско образовање он-лајн постаће норма и довести до стагнације и пада плата учитеља, наставника и професора.

Амазон намерава са „Алексом“ буде предводник читаве ИТ гране, с тим да његова усавршена варијанта буде у стању да учи брже од других, успешније подучава самог себе и буде у стању да послужи као Тројански коњ који ће неприметно али сигурно уништити већину послова у областима где буде ушао.

Консултантска кућа „МекКинси“ објавила је почетком септембра анализу по којој ће развој вештачке интелигенције утицати на око 60 одсто радних места у САД. Од тих 60 одсто, њих 33 одсто (једна трећина) биће затворено или ће доћи до смањења броја радних сати. Ако узмемо у обзира да у Америци данас ради око 165 милиона људи и да се број радних места годишње повећа за милион-милион и по, запослених ће тамо кроз десет година бити око 175 милиона. Ако се ослонимо на закључке „МекКинсија“ (да ће бити затворена трећина од 60 одсто радних места погођених роботизацијом), испада да ће 31 милион радних места бити угашен или, у најбољем случају, наставити да постоји са знатно смањеним бројем радних сати.

Студија предвиђа и то да ће „трошкови за радну снагу“ (плате) тада износити око 7000 милијарди долара, док ће се профити – управо због увођења АЛ који уништава радна места и смањује трошкове за 50 одсто – повећати за 13000 милијарди долара! Тако ће се додатно увећати опасне разлике у приходима грађана: ако је пре неколико деценија учешће плата у националном доходу износило 64 одсто, сада је спало на свега 56 одсто, с тенденцијом даљег пада у следећој деценији.

Из свега следи да због убрзане примене вештачке интелигенције – уколико се не спроведу програми масовне преквалификације финансирани од стране Владе САД, суштински не реформише образовни систем и не обезбеди нека врста гарантованог годишњег прихода за оне који су или превише стари или нису способни да се прилагоде захтевима АЛ економије -

Америку очекује пад породичне потрошње и успоравање економског раста. Због тога ће морати да се коренито мења садашњи порески систем који је од 2001. Године до данас, преко ослобађања корпорација и инвеститора од пореза, у њихове џепове улио 15000 милијарди долара!

С обзиром ко је у САД сада на власти, мало је вероватно да ће доћи до раста државних инвестиција и реформе пореског система. Председник и Конгрес у коме Републиканци имају већину, истицаће да БНП расте и поред гашења радних места. Прецењиваће се новоотворена радна места, а потцењивати затворена, док ће се за раст имовинских разлика окривљавати радници који после опуштања нису хтели да се преквалификују и постану продуктивни и корисни учесници развоја подстакнутог технологијом. Уместо политике усмерене на обезбеђење реалног раста плата, водиће се политика кредитирања и задуживања домаћинстава. Идеја „гарантованог годишњег прихода“ етикетираће се као „социјалистичка“, док ће се, под неким другим именом, наставити са субвенционисањем капитала путем смањења пореза и јефтених кредита (неком врстом „социјализма“ за пословне кругове и инвеститоре!). Демократи ће у тешким временима покушавати да мењају ствари, али ће промене бити или ограничене или ће долазити прекасно, што ће само припремати терен за повратак републиканских (корпоративних) политика, осуђених да проблеме не решавају, већ само продубљују.

Једном речју, у периоду 2020-2030. наставиће се са политиком која је вођена током протекле три и по деценије. Увођење вештачке интелигенције омогући ће запослење и велике плате за 10 одсто америчке радне снаге запослене „на врху“ и богате учинити још богатијима, али ће и услове живота 50 одсто радне снаге учинити много горим од данашњих - и сиромашније учинити још сиромашнијима.

Све у свему, „Амазон“ као компанија која се бави ИТ технологијама биће између 2020. и 2030. предводник у производњи вештачке интелигенције која ће наносити велику штету радним местима и платама запослених. Истовремено, у ближој будућности, „Амазон“ као власник ланца робних кућа убрзано ће аутоматизовати пословне операције и затварати радна места у трговини. Уз то, као гигантска фирма у малопродаји он ће наставити да и ту, посредно и непосредно, гаси радна места, пошто ће и велики и мали конкуренти у грани непрекидно покушавати да се прилагоде ходу његовог деструктивног механизма.